

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปผล อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และประเภทของสถานศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาของ เขต 1, เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 2,981 คน (สพป.ระยอง เขต 1. 2554 : 3-8 ; สพป.ระยอง เขต 2. 2554 : 4-9 ; สพม. เขต 18. 2554 : 5-8)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ครูผู้สอน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1, เขต 2 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ปีการศึกษา 2554 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970 : 607 – 610) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้ประเภทของสถานศึกษาเป็นชั้นในการแบ่ง (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103) ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอน จำนวน 338 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนในสถานศึกษาประถมศึกษา จำนวน 161 คน ครูผู้สอนในสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 55 คน และครูผู้สอนในสถานศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 122 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ เพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และประเภทของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการพัฒนาคูณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง ใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย
2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมสำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยส่งสถานศึกษา เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม
3. กำหนดวันในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง ซึ่งจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป จำนวน 338 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 338 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และสมมุติฐานของการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. การพัฒนาคูณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การเปรียบเทียบการพัฒนาคูณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และประเภทของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีการตรวจสอบความแตกต่างของเชฟเฟ้ (Scheffe')

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง เป็นชาย จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 17.16 เป็นหญิง จำนวน 280 คน คิดเป็นร้อยละ 82.84 ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน น้อย จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 36.98 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมาก จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 63.02 ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาประถมศึกษา 161 คน คิดเป็นร้อยละ 47.63 ปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 16.27 และปฏิบัติงานในสถานศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 36.10

2. การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความมีน้ำใจ ด้านความขยัน ด้านความสุภาพ ด้านความสามัคคี ด้านความสะอาด และด้านความประหยัด

3. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความขยัน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความประหยัดและด้านความมีวินัยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ส่วนใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านความสามัคคี แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 3 ลำดับ คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมี

วินัย ด้านความมีน้ำใจ ทั้งนี้เป็นเพราะครูผู้สอนตระหนักและเห็นความสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียน กอปรกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ประกอบด้วย 1) ด้านความขยัน 2) ด้านความประหยัด 3) ด้านความซื่อสัตย์ 4) ด้านความมีวินัย 5) ด้านความสุภาพ 6) ด้านความสะอาด 7) ด้านความสามัคคี 8) ด้านความมีน้ำใจ จึงสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มสาระต่าง ๆ และต้องการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ 2546 : 5) มาตรา 6 ที่กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) ที่มุ่งพัฒนาคนดีคู่สังคมและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดเป็นหลักในการส่งเสริมให้เข้าไปประพฤติปฏิบัติ ในการดำรงชีวิตประจำวัน ให้เป็นสุข โดยส่งเสริมให้ปลูกฝัง คุณธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานให้กับเด็กตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงวัยผู้ใหญ่ โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมการปูพื้นฐาน ด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อปลูกฝังให้มีความประพฤติที่ดีจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่มีพื้นฐานคุณธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน และถาวร (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 : 23) ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงต้องร่วมมือกันที่จะมีส่วนร่วม ในการปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานให้กับเด็กทุกวัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร เพ็ชรพงศ์ และคนอื่นๆ (2549 : 17) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พิจิตร พบว่าบทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ครูมีบทบาทอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงสูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ นักเรียนเพราะสถานศึกษาได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และบรรลุจุดมุ่งหมาย ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และบรรลุตามปรัชญาแนวคิดของการจัดการศึกษา ของโรงเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนากระบวนการคิดเป็น โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เพราะไม่ว่าอะไรก็ตาม คนที่พอใจล้วนแต่เป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งมีเงื่อนไขทั้งรูปธรรมนามธรรม ซึ่งในรูปธรรมคือ บุคลิก ลักษณะ การแต่งตัว การยิ้มแย้มแจ่มใส นามธรรมคือ ความรู้สึก เช่น มาใช้บริการแล้วได้รับความอบอุ่น มีความสุข เป็นมิตร นอกจากนี้ยังต้องสะดวก

รวดเร็วกว่าเด็ก มีอัจฉยาศัยดี มีสาระโดยผู้ปฏิบัติต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ เพียเจท์ (Piaget, 1969 : 120-152) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณกนก ทองแดง (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของครูผู้สอนในการสร้างเสริมจริยธรรมของนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอกระบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระนอง พบว่า ครูผู้สอนให้ความสำคัญต่อการสร้างเสริมจริยธรรมของนักเรียนทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมและรายด้านเพศหญิง และเพศชายมีการสร้างเสริมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน ป่าตาล (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทครูในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนในกลุ่มตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทครูในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนในกลุ่มตำบลท่ากระดาน อำเภอสนามชัยเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการปฏิบัติตามบทบาทของครูผู้ชายและครูผู้หญิงในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีประสบการณ์ต่างกันต่างก็ยึดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง การปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งครูให้สูงขึ้น การประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการครู ล้วนทำให้ครูต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีประสิทธิภาพ โดยการเข้าศึกษาอบรม เพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ ทั้งในระดับโรงเรียน จังหวัดและกระทรวงศึกษาธิการมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา สร้างเครือข่าย การเรียนรู้ ทำให้ตื่นตัว และกระตือรือร้นที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ส่งผลให้มีครูเกิดความตระหนักในการพัฒนาคุณธรรมมากขึ้น (Bandura, 1977 : 123) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิณี ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา (2544 : 26) ได้ศึกษาปัญหาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ครูประถมศึกษา กลุ่มบูรพา สังกัด กรุงเทพมหานคร มีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ นักเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอิทธิพลสื่อมวลชน ครูชายและครูหญิงมีปัญหาในการปลูกฝังให้แก่ นักเรียนต่างกันในด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน และด้านอิทธิพลของสื่อมวลชน ครูมีประสบการณ์ต่างกัน มีปัญหาในการปลูกฝังให้แก่ นักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง จำแนกตามประเภทของสถานศึกษา ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคุณธรรมเป็นหลัก หรือเกณฑ์แห่งพฤติกรรมที่ดิงาม ที่สังคมยอมรับและยึดถือปฏิบัติกันเป็นส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน หากสังคมใดขาดคุณธรรม สังคมนั้นจะประสบปัญหาไม่มากก็น้อยอย่างแน่นอน การพัฒนาคน ให้มีความสมบูรณ์เป็นสิ่งจำเป็นที่ควรกระทำควบคู่กัน กับการบริหารการจัดการและ โรงเรียนก็มิ หน้าที่หลักในการพัฒนานักเรียนเยาวชนให้เป็นคนดีมีคุณธรรมสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคม การพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความรู้คู่คุณธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนิน ชีวิตได้อย่างมีความสุขเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ถือเป็นภาระหน้าที่ของ โรงเรียน ในการสร้างความรู้ความเข้าใจ พัฒนาให้แก่เยาวชนไทยรวมทั้งการมีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพพลานามัย ที่แข็งแรง คนเก่ง คนดี และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข คุณธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญ และความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก มีคุณธรรมสูง ความประพฤติ ของคนดี มีการปฏิบัติตนที่ไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรมดี ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมนั้นจะผาสุกและสงบสุขจะประกอบภารกิจใดมีแต่ความสำเร็จ และก้าวหน้าเสมอ (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. 2544 : 92) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย กฤษกลาง (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ โนนสูงจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหา ของปัจจัยแวดล้อมในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท คือ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาและโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษา ในรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน โรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษามีปัญหามากกว่าโรงเรียนไม่ขยายโอกาสทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัด ระยองซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในด้านความประหยัด ให้มากขึ้น เช่น ฝึกให้นักเรียนมีนิสัยในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักประหยัด โดยยึดหลัก เศรษฐกิจพอเพียง พอมี พออยู่ พอกิน

2. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ครูพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในด้านความสะอาด โดยให้ผู้เรียนรักษาสถานที่ส่วนรวม ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของราชการ

3. ควรมีการดำเนินการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้วงจรของเดมมิ่ง (PDCA)

4. ควรจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านความประหยัดและรู้จักใช้ทรัพย์สิน ของส่วนตนและส่วนรวมอย่างคุ้มค่า เนื่องจากมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาด้านนี้ ยังมีน้อย

5. ควรส่งเสริมการออมทรัพย์ในห้องเรียน โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียนในสถานศึกษา จังหวัดระยอง

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการพัฒนาคุณธรรมพื้นฐานของนักเรียน ในสถานศึกษา จังหวัดระยอง